

**Projev prof. JUDr. Hynka Bulína,
CSc.
při odhalení pamětních desek
obětem proti fašismu dne
5. května 1994**

V nejkrásnějším měsíci roku – v máji – v den výročí květnového povstání českého lidu vzpomínáme na nejkřutější dobu německé okupace českých zemí a odhalujeme pamětní desku obětem nacistické perzekuce a druhé světové války z řad pedagogů, zaměstnanců a studentů právnické fakulty Masarykovy univerzity.

Nevzpomínáme dnes na ně poprvé. Často na ně myslíme při nejrůznějších příležitostech. Památku svých univerzitních učitelů a kolegů, kteří se stali oběťmi těchto tragických událostí, uctil jsem již v prvním čísle po válce obnoveného Časopisu pro právní a státní vědu (roč. 27, 1946, str. 10–18), vydávaného tehdejší Právnickou Jednotou Moravskou v Brně za redakce mého nezapomenutelného učitele profesora Františka Weyra. Učinil jsem tak formou miniaturních nekrologů věnovaných profesorům Janu, Váznému, Bohumilu Baxovi, Jaromíru Sedláčkovi a docentu Karlu Gerlichovi.

Na uctění památky umučených nebo popravených studentů právnické fakulty MU nebylo v tomto spolkovém časopisu místa. Jejich tragické osudy nebyly tehdy ještě v plném rozsahu známy.

Proto chci dnes věnovat první vzpomínku tehdejším studentům, neboť oni se stali prvními oběťmi nacistického teroru a zvěle.

Má vzpomínka se váže k tragickému dni 17. listopadu 1939, kdy byly české vysoké školy uzavřeny a vysokoškolské koleje brutálně přepadeny. Toho dne ráno jsem šel jako mladý docent přednášet do této budovy. Byla neprodušně uzamčena a na schodech k ní stál esesák se samopalem, kterým výstražně kroužil kolem mého těla, a zařval: „Halt, gesperrt!“ V tu chvíli jsem ještě neznal rozsah tragédie, která se současně odehrávala v Kounicových a Sušilových kolejích, kde v časných hodinách ranních byli studenti probuzeni dupotem vysokých bot a křikem gestapáků a esesáků, kteří hledali letáky a jiné písemnosti a studenty zatýkali. Když se jeden z nich pokusil zachránit oknem, ozvala se ihned střelba. Zatčení studenti museli dlouho stát čelem

ke zdi. Za křiku a bití byli pak nahnáni do připravených nákladních aut a převezeni na brněnské nádraží, které bylo za tím účelem vyklizeno. Jednomu studentovi se tam podařilo uprchnout, ostatní byli doslova natlačeni do železničních vagónů a za nelidských podmínek transportováni přes Prahu a Drážďany do jednoho z nejhorších koncentračních táborů v Sachsenhausenu – Oranienburgu, kam byli odvezeni zároveň s pražskými vysokoškolačky. Celkem tam bylo přivezeno asi 1.200 českých studentů, z toho z Brna asi 250 (z Kounicových kolejí asi 200, ze Sušilových asi 50).

Tato brutální akce měla pokračování v následujících dnech, kdy bylo v Brně zatčeno dalších 65 vysokoškolských studentů. Ti byli vězněni nejprve na Špilberku, pak v Sušilových kolejích, které se proměnily ve vězuici, na to transportováni do věznice ve Vídni a nakonec do tábora v Sachsenhausenu (v lednu 1940).

Kdo ze studentů nebyl zatčen, musil se z kolejí do dvou dní vystěhovat. Vysokoškolské koleje v Brně se staly smutně proslulými věznicemi a Kounicovy koleje také popravištěm českých lidí ...

Podle tvrzení německých orgánů byli čeští studenti převezeni do koncentračních táborů jen dočasně na „převychování“. Pod tlakem veřejného mínění demokratických států byli postupně, ale velmi pomalu propouštěni domů. První skupina 33 studentů byli z tábora propuštěna 19. prosince 1939, poslední až v lednu 1943. Z propuštěných byli však někteří znovu zatýkáni gestapem a mučeni nebo popraveni. Někteří se z koncentračních táborů už nikdy nevrátili ...

Za všechny popravené a umučené posluchače a absolventy brněnské právnické fakulty uvádím symbolicky svého přítele Františka Skorkovského, tehdejšího předsedu Svazu vysokoškolských studentů. Stal se jednou z prvních obětí nacistického teroru: byl popraven 17. listopadu 1939 v Praze.

Druhá má vzpomínka se týká umučených a popravených pedagogů právnické fakulty, kteří byli dílem mými učiteli, dílem mými vrstevníky a přáteli.

V literatuře, která se zabývá těmito tragickými událostmi, se zpravidla rozlišuje období tzv. první heydrichiády (od příchodu R. Heydricha do Prahy) a období tzv. druhé heydrichiády (po atentátu na něho).

Hromadná persekuce vysokoškolských učitelů začala již v období první heydrichiády. Tehdy byla zatčena skupina 12 profesorů a docentů Masarykovy univerzity. Mezi nimi byl také profesor římského práva Jan Vážný, můj vzácný a milý učitel a přítel. Celá tato skupina byla uvězněna nejprve v Kounicových kolejích v a únoru 1942 převezena do koncentračního tábora v Manthausenu. Tam je čekalo ponižování a mučení v neblaze proslulém lomu, který byl spíše místem likvidace než pracovištěm, jak je patrné z toho, že z celé této skupiny se vrátili domů jen dva profesori. Ostatní tu postupně umírali v těžkých mukách. Profesor Jan Vážný byl podle očitých svědků honěn po nejtěžších komandech a trýzněn. Nakonec úplavice a flegmóna vyčerpala jeho poslední síly již dne 18. dubna 1942. Právnická fakulta MU ztratila v něm právního historika – romanistu evropské úrovně v plném rozvoji jeho tvůrčích sil a já jednoho ze svých nejmilejších učitelů a přátel.

Období tzv. druhé heydrichiády se stalo osudným pro profesora právních dějin

českých Bohumila Baxu, který byl dne 5. června 1942 popraven v Praze-Kobylisích pro domnělé „schvalování atentátu“, jak se oznamovalo paušálně u všech tehdy hromadně popravených českých vlastenců. Potupná smrt tohoto vynikajícího vědce a pedagoga, zkušného politika a senátora Národního shromáždění otřásla celým českým národem.

Týden poté byl dne 13. června 1942 popraven v Brně v Kounicových kolejích dlouholetý legendární pedel právnické fakulty Alois Zima.

Na samém sklonku války zahynuli při leteckém bombardování další dva vynikající učitelé a vědci právnické fakulty MU: docent Karel Gerlich a profesor Jaromír Sedláček.

Docent civilního soudního řízení a soudní rada a tajemník Nejvyššího soudu Karel Gerlich byl zabit při prvním velkém náletu na Brno dne 20. listopadu 1944 v protileteckém krytu v paláci „Morava“ přímým zásahem bomby do tohoto krytu. Spolu s ním zahynula tam řada dalších pracovníků Nejvyššího soudu. Patřil k mým nejbližším kolegům a přátelům. Právnická fakulta v něm ztratila vynikajícího a velmi nadějněho procesualistu.

Takřka již na úsvitu naší svobody, při jednom z posledních menších nálezu na Brno dne 12. dubna 1945 zahynul na Husově ulici pod Špilberkem profesor občanského práva Jaromír Sedláček, několik metrů před leteckým krytem, k němuž už nedošel ... Patřil k mým nejmilejším učitelům. Právnická fakulta brněnská ztratila v něm nejen největšího vědce v oboru občanského práva, ale i vynikajícího právního filosofa, který byl jedním z hlavních sloupů brněnské normativní školy právní.

* * *

Celková bilance lidských ztrát v profesorském sboru právnické fakulty MU za období okupace je otřesná. Podle inaugurační zprávy prorektora Františka Novotného z ledna 1946 (ročenka MU 19) ztratila Masarykova univerzita za 6 let okupace celkem 45 zaměstnanců: 13 osob bylo popraveno, 13 utýráno, 4 zahynuli při leteckých náletech, 15 zemřelo.

Absolutně i relativně největší ztráty utrpěla za okupace právnická fakulta: 2 její pracovníci byli popraveni, 1 umučen, 2 zahynuli při náletech a 1 zemřel po úrazu (prof. Jaroslav Kallab dne 10. února 1942). Profesorský sbor právnické fakulty před okupací byl poměrně malý a proto ztráty v něm byly velmi citelné. Největší obtíže s doplněním učitelského sboru měla právě naše fakulta, neboť k válečným ztrátám přistoupily po osvobození další úbytky v profesorském sboru: na jiné vysoké školy přešli tehdy 4 profesori (Karel Engliš, Vratislav Bušek a Cyril Cehrák na Univerzitu Karlovu a František Rouček na Vysokou školu sociální) a 3 profesori byli ze sboru vyloučeni pro kolaboraci s Němci (prof. Rudolf Dominik, Rudolf Wierer a Jaroslav Krejčí, předseda protektorátní vlády).

Tak se stalo, že na právnické fakultě MU zůstali po osvobození nominálně 2 řád-

ní profesori (František Weyr a František Čada) a 3 mimořádní profesori (Jaroslav Stránský, Adolf Procházka a Vladimír Vybral).

Ve skutečnosti však byla personální situace na fakultě po osvobození mnohem horší, protože prof. Weyr se z Prahy (kde přežil okupaci) vrátil do Brna teprve na podzim 1945 a profesori Stránský a Procházka byli ministři první československé vlády (až do února 1948), takže byli pro fakultu prakticky ztraceni.

Obnova fakulty spočívala po osvobození plně na bedrech děkana fakulty prof. Františka Čády, který měl k dispozici jediného profesora a hrstku obětavých docentů, kteří ovšem nebyli zaměstnanci univerzity, nýbrž tzv. soukromými docenty (habilitovanými), kteří neměli žádné povinnosti k fakultě, nýbrž jen právo přednášet na ní (venia docendi). Tato personální krize byla postupně odstraňována jmenováním nových profesorů z řad docentů a příchodem dalších pedagogických sil z Prahy.

Je téměř neuvěřitelné, že přes zmíněné potíže se právnická fakulta hned po osvobození v květnu 1945 stala jednou ze dvou největších fakult Masarykovy univerzity. Ve školním roce 1945/46 měla 2.226 řádných posluchačů a v dalším školním roce stoupl jejich počet na 2.259 (jen lékařská fakulta tyto počty o málo převyšovala).

* * *

Odhalujeme dnes pamětní desku všem těm nevinným obětem režimu krutého nacismu a rasismu, jakož i obětem druhé a dosud největší světové války z řad učitelů, zaměstnanců a studentů právnické fakulty. Na všechny vzpomínáme s úctou, láskou a vděčností. Zaslouhují si to, neboť obětovali svému národu to nejcennější co měli: své životy.

